

"וכולו מחמדים"

למרות שהמצוות המזוהות ביותר עם מעמד הר סיני הן עשרת הדיברות, קושרים המדרשים את נתינת כל התורה כולה למעמד הר סיני. הראשון שבהם הוא המדרש לתחילת פרשת בהר "מה עניין שמטיה להר סיני", המסיק מאיזכור הר סיני במצוות השמיטה שכל המצוות ניתנו בסיני.

יש להניח שכוונת המדרש איננה בהכרח היסטורית עובדתית אלא הגותית דתית. כוונתו לומר שכל התורה כולה ניתנה משמים לעם ישראל. במעמד הר סיני עצמו ניתנו רק חלק מן המצוות. אחד המאפיינים הבולטים של עשרת הדיברות הוא הקיצור, הפסקנות והישירות: "לא תרצה!" "לא תנאף" "לא תחמוד" וכדומה. אם נשווה את ניסוח איסור ניאוף בעשרת הדיברות, לניסוח אותו איסור עצמו בפרשת העריות בויקרא, נגלה שהאחרון מפותל יותר וספק אם העקרון בשניהם משותף.

בהשוואה סגנונית זו יש רמז לכך שדבר ה' הראשוני והגולמי הוא חד וחתוך. במקורו הציווי האלוקי הוא נטול ספקות ודילמות. לעומת זאת, ביטוי האנושי מכיל הרהורים והיסוסים, שאלות ותהיות מרובים. מצוות השמיטה לדוגמה, מנוסחת באופן סיפורי - קזואיסטי והיא כוללת גם דיאלוג של קושי בין מי שיאמרו "מה נאכל בשנה השביעית" לבין הקב"ה המבטיח את הברכה בשנה השישית. תיאורי הנזק שבפרשת משפטים מכילים מורכבות של מזיק וניזק ואדם שלישי שנקלע למקום האירוע ומתערב בו, אפילו עוברים ברחמה של אישה שאינם חלק מהסיפור באופן ישיר. גם דיני הקידושין והגירושין מובאים באופן סיפורי ולא באמצעות אמירות קצרות ופסוקות.

בניגוד לפרשיות המנוסחות מתוך החיים, עשרת הדיברות מנוסחות בצורה רעיונית. לכן, ישנו קושי ליישב את אותן עם המציאות. הקריאה שלא לחמוד את רכוש הזולת אינה כוללת הדרכה לחיים. לכן, יישומה מורכב. מותר לחמוד, ואם אסור לחמוד כלל, כיצד תוכל לרכוש דבר מזולתך. שהרי על מנת לקיים משא ומתן צריך קודם כל לחמוד את רכושו של האחר. כל עולם המסחר והפיתוח הרעיוני מבוסס על היכולת לרתום את היצר הבסיסי של האדם שהוא חיובי ביסודו להתעשרות משותפת. גם האיסור לגנוב הוא איסור מובן וברור כקריאת כיוון, אך מה אם למשל, אין מדובר ברכוש מטלטלין והוצאתו מרשות הבעלים, אלא בשירים או סרטים שניתן להשיג באינטרנט? מה יוגדר כגניבה ומה לא. הניסוח המדויק אינו נותן כלים משמעותיים להתמודדות הללו.

המרחק בין הר סיני לחיי היומיום המורכבים שלנו הוא עצום וכזה הוא המרחק בין תורת ה' לתורה שבעל פה. הקסם שבתורה שבעל פה הוא ביכולת שלה לנווט בין פרטים מדויקים, לרדת לשורשי החיים ולבטא בדקדוקי הלכות את ההבדל שבין מי שמזהה הזדמנויות לבין סוחר, בין סוחר ובין 'סויחר', בין גזלן לבין חמדן, בין גנב ושוודד ובין ערום לפעלתן, בין המגשש ובין המרגל, בין מי שטובת הכלל לנגד עיניו לבין מי שטובת עצמו במרכז. יופייה זה של התורה שבעל פה עשוי לגרום לעיתים לשכחת היסוד הפסקני. השיטוט בעולם המסורת והשתלשלות ההלכה על דקויותיה המתחדשים עלול לשכח שיש לכל הלכה גם מקור אלוקי.

על מנת להבין את החשיבות שבחזרה אל המקור האלוקי כדאי לעיין בדברי רקאנטי לדיבר העשירי של "לא תחמוד":

לא תחמוד בית רעך וגו' [שם י"ד]. זאת היא חתימת עשרת הדיברות, וכך חתמה כנסת ישראל של מעלה בשבחיו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר [שיר השירים ה', ט"ז] וכולו מחמדים. גם רמזו בבית רעך ובאשת רעך לכנסת ישראל,

והזהיר שלא יחמוד יפיה להפרידה מן הבנין, ועל כן היא עשירית לעשרת הדברות כי היא עשירית לבנין. ואמרו רבותינו ז"ל כי נכללו במצוה הזאת כל המצות, שנאמר [תהלים קי"ט, פ"ו] כל מצותיך אמונה. (ריקאנטי שמות, כ, יג)

ריקאנטי מבאר שיש סכנה בהשתקעות בחמדת יופיה של כנסת ישראל הלא היא התורה שבעל פה. מהלך זה של התפעלות מן התורה שבעל פה, עשוי ליצור חיץ בין הקב"ה וכנסת ישראל. לנתק ולהפריד את הבניין מיסודותיו, לפרק את המימד הדיאלוגי שיש בתורה שבעל פה המגיב והמתייחס למה שניתן לנו משמים. ההתרחקות הזו יכולה לבוא לידי ביטוי לאו דווקא בכפירה בתורה משמים, אלא אף בפרשנות שגויה של ההלכה, בהעדר חזרה אל המקור כדי להבין כיצד נכון ליישמו בהווה. על מנת לשמר את הערך העליון של תורת ה'. חג מתן תורה מחייב אותנו לתור אחר ההתגלות, לחזור לרגעים הראשונים של נתינת התורה ללבן מחדש את מקורותם של הערכים שאותם אנו מממשים באמצעות ההלכה. לחדש את הברית שבין התורה שבכתב לתורה שבעל פה ובין עם ישראל לאלוקיו.